

Задерей В. О.

*Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Науковий керівник – Рижкова В. В., канд. філол. наук, доцент,
професор кафедри прикладної лінгвістики*

**ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ
АВІАЦІЙНИХ ТЕРМІНІВ**

Задля прискороного розвитку суспільства й нових досягнень важливою є співпраця між науковцями всього світу, тому питання розуміння одне одного стає нагальним. Сьогодні англійська мова – засіб

міжнародного спілкування. Більшість наукових матеріалів – документів, статей, досліджень – містять у собі велику кількість термінологічної лексики, для перекладу якої спеціаліст, власне, повинен бути обізнаним з предметною галуззю перекладу, володіти рідною мовою й мовою на яку / з якої перекладає та мати глибокі знання про особливості термінів, способи їх творення, моделі перекладу.

Розділ лексики, що охоплює сукупність термінів усіх сфер людської діяльності, називається термінологією. Термінологія, у свою чергу, входить до складу терміносистеми. Вона формується науковцями й охоплює терміни, що описують конкретні, не пов'язані між собою, галузі знань. Терміносистема з'являється тоді, коли певна наука чи галузь знань достатньо сформована, має поняття, наукову теорію й концепцію, у той час як термінологія формується водночас із появою науки. Визначення самого терміна досі неоднозначне, адже щоденний розвиток різних наукових сфер вимагає нових значень і функцій терміна. Виділяють його основні ознаки: системність, дефініція, точність, однозначність, стислість, експресивна нейтральність. Проте ці ознаки можуть бути реалізовані лише в межах однієї терміносистеми. У загальному термін можна описати як знак, що виражає поняття певної галузі знань і входить до складу терміносистеми цієї галузі.

Формування авіаційної термінології в англійській мові триває вже впродовж більш двох століть. Авіаційна термінологія змінюється й розвивається постійно, адже науково-технічний розвиток сприяє не тільки новим винаходам, а й змінам у семантиці вже існуючих термінів. Наприклад, початкове значення терміна *aeronaut* – «повітроплавець». Із появою літальних апаратів, важчих за повітря, утворилося нове значення цього терміна – «льотчик». Лише після польоту людини в космос цей термін набув сучасного значення «космонавт».

Як і всі інші терміни, авіаційні терміни регулюються словотворчими й граматичними правилами. Одним із основних способів утворення термінів авіаційної галузі є лексико-семантичний, що передбачає вираження нових понять за допомогою вже існуючих мовних одиниць (*jacket* – «обшивка»). Іншим способом творення є морфологічний – створення нових термінів за допомогою словотвірних моделей англійської мови (*tail-down* – «посадка на хвіст»). Також в англійській мові зустрічаються прийменникові авіаційні терміни (*check-in* – «реєстрація на борт»). Формування авіаційних термінів може відбуватись і через

створення нових слів, які, в свою чергу, піддаються номінації за різноманітними ознаками: за схожістю зовнішніх ознак (*sniffer dog* – «собака пошуково-рятувальної служби»), за схожістю функцій (*crew station* – «робоче місце екіпажу»), за суміжністю понять (*counter* – «лічильник»), за аналогією понять (*fail-safe* – «безпечний (політ)»). Крім цього, використовується спосіб афіксації (*analyser* – «аналізатор»), аббревіатури (*AOPA* – Aircraft Owners and Pilots Association – Асоціація власників та пілотів повітряних суден; *AOSC* – administrative and operational services costs – адміністративні та експлуатаційні витрати). Авіаційна термінологія в більшості складається зі складних і складноскорочених слів, що доводить, що морфологічний спосіб є одним із найпродуктивніших способів.

В авіаційній термінології зростає кількість багатокomпонентних термінів, вони детальніше описують предмети, явища і процеси. Модель побудови таких термінів в англійській і українській мовах може не збігатися, тому важливо їх розрізнити, щоб підібрати найбільш природній еквівалент при перекладі. Модель N1 + N2 перекладається:

а) складним терміном, де N1 є іменником в родовому відмінку (*airplane structure* – «конструкція літака»);

б) складним терміном, у якому N1 є прикметником (*safe altitude* – «безпечна висота»);

в) складним терміном, де N2 виражається як прийменниково-іменникова конструкція (*engine stand* – «станок для двигуна»),

г) складним терміном, де N2 трансформується в підрядне речення (*fan draft* – «потік, що створюється вентилятором»).

Модель N + (N + Part I) має свої особливості. Другий компонент терміна (N) перекладається іменником, а перший (N + Part I) перекладається наступним чином:

а) простим прикметником (*plane-boarding* – «посадковий»);

б) складним прикметником (*armour-piercing* – «бронебійний»);

в) підрядним означувальним реченням (*air-retaining* – «такий, що утримує повітря»).

У моделі N + (N + Part II) перший компонент (N) також перекладається іменником, а другий (N + Part II) – перекладається різними способами:

а) означувальним словосполученням (*air-cooled* – «охолоджуваний повітрям»);

б) означувальним прийменниково-іменниковим словосполученням (*air-actuated* – «з повітряним приводом»);

в) підрядним означувальним реченням (*carrier-based* – «такий, що базується на авіаносці»).

Другий компонент моделі (Adj + Part I) + N також виражається іменником, а перший (Adj + Part I) наступними варіантами:

а) складним прикметником (*far-reaching* – «далекосяжний»);

б) простим прикметником, який часто є відповідником англійського прикметника (*long-standing* – «тривалий»);

в) підрядним означальним реченням (*clean-burning* – «такий, що згорає без забруднення повітря»).

Модель N + (Adj + Part II) також передбачає переклад N іменником, а компонент (Adj + Part II) таким чином:

а) простим прикметником (*tooth-edged* – «зубчатий»);

б) складним прикметником (*double-sided* – «двобічний»);

в) означувальним словосполученням (*gas-shielded* – «захищений від газу»);

г) означувальним прийменниково-іменниковим словосполученням (*open-fronted* – «з відкритим передом»);

г) підрядним реченням (*human-powered* – «такий, що приводиться в рух людиною»).

При перекладі зустрічаються також моделі з використанням числівника – (Num + Part II) + N. Зазвичай, компонент N залишається іменником при перекладі, а компонент моделі (Num + Part II) перекладається складним прикметником, який складається з числівника та прикметника (*four-engined* – «чотиримоторний»).

Отже, галузь авіації є однією з найперспективніших, нові терміни постійно з'являються завдяки новим технологіям. Часто складнощі в перекладі таких термінів викликають уживання багатокomпонентних авіаційних термінів, тому що їх структури в англійській і українській мовах не збігаються. Саме тому перекладач повинен знати, за якими моделями формуються авіаційні терміни в англійській і українській мовах, а також мати базові знання з цієї галузі для підбору найбільш адекватного й природного для української мови еквівалента.